

gues: laxamenta» parlant d'un llit (després de *les anelletes de les cortines*) i «travar les bigues ab bagues de ferro y coes-de-milà = colligare *fibulis ferreis...*», en OPou, *TbPu.*, 1575, 234 i 151 (i parlant del cercolet dins el qual hi ha la llengüeta de la balança a la romana, p. 200); i efectivament és freqüent que designi diverses espècies de 'sivella': «un libre... ab dos tancadors de *bagua*», en un inv. del rei Martí, a. 1410 (Mz. Pi., *Po. Jugl.*, 382), i en Jaume Roig «l'asna aquella / sens tragner, / sens bast, albarda, / collar, tifells... / la sobrecàrrega, / *bagues*, civelles, / garrots, armelles...» (*Spill*, 13171).¹

Però també, i ja en el S. XIV, apareix amb evidència l'accepció avui més divulgada (*b*), referent a una corda, cordó o cordill, en forma de llaçadeta o nus escorredor, «cordons ne *bagues*, ne corses de seda», «trenes e *bagues* de seda diversorum colorum», en docs. de 1336 i 1363, de Solsona i del Rosselló (BCEC, 1905, 155.45, i en l'Inv. d'Alart, s. v. *trena*), com també en OPou (*fer dos bagues, fer nu y бага* «nectere nodo adstricto et laxo», *TbPu.*, 306); una variant d'aquesta, si bé en cuir, tenim en «la *bagua* que lliga la camissa ab lo jou o los xanguers: cohum», OPou, p. 82.

AlcM dóna altres accepcions que només varien en el detall; de la que distingim com a *a*, ho són la 2, 4, 5, 9, 10 i potser la 6, de la *b* vénen clarament la 11, 12, 13 i 14. L'àrea actual d'aquest significat desborda els límits de la llengua pel SO., en el xurro (zona de Sogorb, Torres Fornés, 197) i el murcià (amb ex. de Gabriel Miró en Ga. Soriano, s. v. *bagua* o *vaga*), i més amplament pel Nord, on arriba fins al Roergue (*bagu* «gans», més sovint el seu diminutiu *bagueto* o *gobeto*, Vayssier) i amb el derivat *bagado* o *bagadelo* «noeud coulant, rosette» es registren en el Sud i el Nord del departament del Tarn (Couzinié, Gary). En català, sobretot l'accepció *b* té extensió general, fins a les terres alacantines («anella de corda» en les *Canyissas* de Monóver publ. per Mtz. Ruiz, 1.ª ed., p. 24; ed. SGuarner, p. 148) i fins a Eivissa (Pz. Cabrero) i Mallorca (en l'obra de l'Arx. Lluís Salvador, p. 51).

Sens dubte hem de mirar com una ampliació més vaga de 'llaçada de corda' l'ús de *bagua* per designar un «tros de corda per lligar la càrrega de les xalmes», que vaig anotar el 1932 a l'Alt Pallars i que Krüger assenyala a l'Alta Ribagorça (Areny, les Paülis, etc., *Die Hochpyr.*, BDC xxiii, 156); segons *AlcM* (§ 8) s'estén també cap a Tortosa, la Plana i el B. Maestrat, però també penetra profundament en terres de l'Alt Aragó i del País Basc: «cuerda, liza corta pero resistente», a Alquézar (Arnal Caverro), «soga para ferma la carga» a Boroa, Echo i Ansó (Kuhn, *ZRPb.* LV, 589, i en el vocab. arag. de D. M. P.); els nombrosos derivats aragonesos mostren l'antic arrelament en l'ús alt-aragonés: *bagueta* a les mateixes localitats (*RLiR* XI, 177), i *baguera* «lazos para traer leña» des de Boroa, Fiscal i Echo² fins a Alquézar, on ja el podem documentar l'any 1445.³

Però hem de veure una demostració encara més eloqüent d'aquesta antiguitat en el fet que ja en temps

remot degué estendre's des d'Aragó (o des del Bearn?) cap a certs parlars bascos, amb l'acostumada ultracorreció de *b-* en *f-*; car Arakistain, que era guipuscoà, en el Supl. que forní a Letamendi l'any 1740, li assenyalava «*faga*: soga, cuerda, corde de sparte». Ultra-ment hi ha també derivats, en aquests parlars pirinencs pròxims al català pel NO. i pel N., que reflecteixen variants de l'acc. *a*: *baguera de fierro* 'espècie de capfoguers de ferro a la llar' a Echo (*ZRPb.* LV, de sivella de fusta per ferma el feix d'herba a la bès-589) i a l'Alt Arieja *bagalba* (pron. *bagal'u*) 'espècie tia' (Fahrholz, *W. u. W am H-Ar.*, p. 96); l'existència de *bagua* 'llaçada' o 'sivella' (o 'anella de metall') en oc. antic es pot deduir de la del verb *embagar* 'agafar o empunyar per una tal *bagua*' que ja apareix en *Jaufré*: «e es vengutz vas él de briu, / en la mà un dart *embagat*, / e sucot-lo ---», v. 1771. Aquest verb s'usava igual en català: «null corredor que port spaha --- coltell --- no gos portar aquell *treit*, sino dins los fourres o baynes d'aquells, ni dart *embagat*, ni lança ab ferre davant», Tortosa a. 1341 (*BABL* xi, 420).

Com que el radical *bag-* és d'escassa llargada i de forma poc característica, es presta a confusions amb homònims, però fins ací no tenim motius per dubtar que les variants de sentit pertanyin a una sola paraula; d'ací endavant comencem a desconfiar de la unitat. Si observem que M. de Montaigne va usar *bague* en el sentit de «vêtement», recordant-nos que l'assagista perigordí no va recular sempre davant l'ús d'algun mot de Llenguadoc o Gascunya, i que es podria pensar en un paral·lel de *fato*, que és 'vestit' a Portugal però en general 'càrrega de bèstia o persona' a Aragó, etc., no volem negar decididament que pugui tractar-se d'una evolució semblant, però en tot cas és clar que això depèn del verb francès dial. *baguer* que s'estén fins a les Landes gascones en el sentit de «emballer, lier, ficeller» (*FEW* I, 204a, § 4) i ací la solidaritat amb el fr. comú *bagage* [> cat. *bagatge*, cast. *bagaje*, 1555] ens impedeix en tot cas d'allunyar-nos de l'escand. ant. *baggi* 'farcell, feix', vora el qual hi ha l'angl. *bag* id. i un fr. antiq. *bagues* 'batatge' (*Dict. Gral.*). Donada la forma fonètica d'aquestes tres mots no és gens segur que cap dels tres sigui antic en els respectius idiomes, al contrari hem d'admetre almenys que els dos últims i potser tot tres són estranys als vells mots del fons hereditari, però cap dels tres no és tampoc recent.

Com que també hi ha un *bagua* 'bossa' en algun text de l'occità antic, ja Diez (*Etymologisches Wb.*, 35) combinant tot això amb lomb. *bagua* 'bot de vi' postulava una antiga base romànica *bagua* 'càrrega, bot', que diversos lingüistes prengueren com una base ferma per a ulteriors recerques: realment hi ha un alb. *baggti* 'bestiar', al qual Gustav Meyer (*Gramm. d. alb. Spr.*, 81), refiant-se de Diez, suposava el sentit primitiu de 'bèstia de càrrega', i se cita tot un grupet de mots semblants en els dialectes del celta insular: ky. *baich*, bret. *beac'h* 'càrrega, feix', no sense alguns parònims en gaèlic; si aquests ens donessin base ferma, fonèticament no fóra arbitrari d'entendre *baich* com